

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

Харківське історико-філологічне товариство

Український СВІТ

у наукових парадигмах

Збірник наукових праць

Випуск 1/2014

УДК 811.161.2 + 39 (477)
ББК 81.411.1 + 63.5 (4УКР)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

- Маленко О. О., д-р філол. наук, проф. (Харків)
- (головний редактор);
- Ворожбіт В. В., д-р пед. наук, проф. (Харків);
- Голобородько К. Ю., д-р філол. наук, проф. (Харків)
- Дорошенко С. І., д-р філол. наук, проф. (Харків)
- Лисиченко Л. А., д-р філол. наук, проф. (Харків)
- Ломакович С. В., д-р філол. наук, проф. (Харків)
- Новиков А. О., д-р філол. наук, проф. (Глухів)
- Борисов В. А., канд. філол. наук, доц. (Харків)
- Піддубна В. В., канд. філол. наук, доц. (Харків)
- (заст. головного редактора)
- Терещенко В. М., канд. філол. наук, доц. (Харків)
- Умрихіна Л. В., канд. філол. наук, доц. (Харків)
- Юр'єва К. А., канд. пед. наук, доц. (Харків)
-

РЕЦЕНЗЕНТИ:

- Нелюба А.М., д-р філол. наук, проф., Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.
- Сюта Г.М., канд. філол. наук, ст. наук. співр., Інститут української мови НАН України

Ухвалила вчена рада Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(*протокол №4 від 5 вересня 2014 року*)

У 41 Український світ у наукових парадигмах : Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. — Харків: ХІФТ, 2014. — Вип. 1. — 160 с.

Свідectво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3281 від 18.09.2008.

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
вул. Блюхера, 2, м. Харків, Україна, 61168

ISBN 978-966-1630-25-2

© Автори статей, 2014
© Обкладинка У. Мельникова, 2014
© Макет В. Журенко, 2014

ЗМІСТ

ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ КОД УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Світлана Єрмоленко УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК КАТЕГОРІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСУМУ: ШЛЯХ ФОРМАЦІЇ	4
Любов Савченко КОДИ КУЛЬТУРИ В НАУКОВОМУ ОСМИСЛЕННІ ОНТОЛОГІЇ МОВИ	13
Лариса Кравець АРХЕТИПНА МЕТАФОРА ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНА МАТРИЦЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ	21
Анатолій Поповський СЕМАНТИЧНИЙ РЯД «ПОБИТИ КОГОСЬ ЗА ЩОСЬ» В УКРАЇНСЬКОМУ ПАРЕМІЙНОМУ КОРПУСІ (етнокультурний і стилістичний аспекти)	29
Олена Маленко ЕТНОЛІНГВІСТИЧНИЙ НАПРЯМ ВИВЧЕННЯ МОВИ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ	35
Любов Умрихіна УКРАЇНСЬКІ ОПТАТИВНІ ВИСЛОВЛЕННЯ: ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	41

ЛІНГВОКОНЦЕПТОЛОГІЯ. ЛІНГВОСТИЛІСТИКА

Костянтин Голобородько КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ МОВНОГО ОБРАЗУ УКРАЇНИ В ПОЕТИЧНІЙ КАРТИНІ СВІТУ ОЛЕКСАНДРА ОЛЕСЯ	50
Світлана Руденко КОНЦЕПТИ ЕМОЦІЙНОЇ ТА ПІЗНАВАЛЬНОЇ СФЕР В УКРАЇНСЬКИХ ТА РОСІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ З ГЛЮТОНІЧНИМИ НОМІНАЦІЯМИ	56
Світлана Марцин СКЛАДНІ РЕЧЕННЯ БЕЗСПОЛУЧНИКОВОГО ТИПУ В УКРАЇНСЬКОМУ КОНФЕСІЙНОМУ ДИСКУРСІ: СТИЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА	67

ЛІНГВОПРАГМАТИКА. КОМУНІКАЦІЯ

Ганна Ковальова СВІТОГЛЯДНІ ДОМІНАНТИ УКРАЇНЦІВ У КОМПАРАТИВНИХ МОДЕЛЯХ: СЕМАНТИКА Й ПРАГМАТИКА ПОРІВНЯННЯ (на матеріалі текстів гумористичного дискурсу)	74
Маргарита Мягка, Інна Єрмоленко МОВНО-КОМУНІКАТИВНІ МАРКЕРИ УКРАЇНСЬКОЇ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ	80
Оксана Ісаєнко ПРОФЕСІЙНИЙ СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ КІНОКОМУНІКАЦІЇ	84

17. Ужченко В. Фразеологічний словник східнослов'янських і степових говірок Донбасу / Віктор Ужченко, Дмитро Ужченко. — Вид. 6-е, доповн. й переробл. — Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. — 552 с.
18. Українка Леся. Твори в 2-х томах. — К. : Наукова думка. 1986. — Т.1. — С. 301 — 322.
19. Фразеологічний словник української мови / [уклад. В.М. Білоноженко та ін.]. — Друге видання. — Кн. 1, 2. — К. : Наукова думка, 1999.
20. Хоткевич Г. М. Довбуш. / Г.М. Хоткевич. — К. : Дніпро, 1965.
21. Чабаненко В. А. Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини: у 4-х т. / В. А. Чабаненко. — Запоріжжя : ВПК Запоріжжя, 1992, — Т. 1 — 4.
22. Шевченко В. Г. Воспоминания о Тарасе Шевченко / [составл. и примеч. В. С. Бородин и Н. Н. Павлюка, предисл. В. Е. Шубравского]. / В. Г. Шевченко. — К. : Дніпро, 1988. — 606 с.

УДК 811.161.2'42

Олена Маленко,

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

ЕТНОЛІНГВІСТИЧНИЙ НАПРЯМ ВИВЧЕННЯ МОВИ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

У статті подано коментар щодо етапів становлення етнолінгвістики як антропологічно орієнтованого мовознавства на теренах європейської східнослов'янської гуманітаристики. Увагу приділено теоретичним засадам етнолінгвістики та аспектам практичного застосування здобутих знань у суспільному й освітньо-культурному контексті.

Ключові слова: *етнолінгвістика, мова, етноментальність.*

В статье прокомментированы этапы становления этнолингвистики как антропологично ориентированного языкознания в пределах европейской восточнославянской гуманитаристики. Внимание уделено теоретическим основам этнолингвистики и аспектам практического применения полученных знаний в общественном и образовательно-культурном контексте.

Ключевые слова: *этнолингвистика, язык, этноментальность.*

The article presents a commentary on the development stages of ethnic linguistics as anthropologically oriented linguistics in the domain of European East Slavic Humanitarian Studies. Attention is paid to the theoretical principles of ethnic linguistics and the aspects of practical application of the gained knowledge in social, educational and cultural aspects.

Key words: *ethnic linguistics, language, people, ethnic mentality.*

Світоглядні засади наукового осмислення феномену мови, як і багато явищ у нашому бутті, мають тенденцію циклічності: тобто періодично змінюються, оновлюючи методологію дослідження й опису мовних явищ. Повторної актуальності зазнають ті концепції, які вже були опрацьовані попередниками, але з часом поступилися місцем більш новітнім теоріям і практикам. Отже, перебіг досліджень мови відзначається динамічністю й наступністю, проте настає момент, коли виникає логічне питання: *а що ж далі або для чого це все?*

Тому представлені рефлексії торкаються більшою мірою не озвучення вже відомої теоретичної інформації про етнолінгвістику, а тих аспектів, які навертають інтелектуальну науку, зокрема гуманітаріку, на її практичне завдання — бути корисною для суспільних потреб людини. З огляду на це, *мета* розвідки — прокоментувати етапи формування світоглядних та методологічних засад етнолінгвістики, а також наголосити на тих наукових концепціях, що практично прислужилися людині у сферах освітньо-культурного простору.

Зацікавлення національно-культурною специфікою кожної з мов, що на сьогодні є вельми популярним у лінгвістиці, сягає доби становлення європейського романтизму, коли постала потреба формування національної ідеї, яка спирається на наявність у народу його власної території, історії, героїки й мови. У межах цієї концепції Вільгельм Гумбольдт сформулював відомий нам постулат: мова є духовною енергією народу, у дивовижний спосіб закодованою у звуках.

Мова, зазначав мислитель, завжди втілює в собі своєрідність цілої нації, тому в її надрах ми «повсякчас знаходимо сплав власне мовного характеру з тим, що сприйнято мовою від характеру нації» [4: 373]. Виходячи із цього, маємо розуміти: усе, що пов'язане з етнобуттям — ментальним, культурним, духовним, предметним і уявним, відбивається у мові; Отже, формувалося усвідомлення людиною свого етнічного й національного статусу та його ідентифікації через мовний код.

Таке осмислення мови зазнало розвитку в працях представників Харківської філологічної школи (професори І. Тимківський, І. Орнатовський, Із. Срезневський, О. Потебня), що закладали підґрунтя східнослов'янської лінгвістики на засадах психологізму. Паралельно із цим активізувалося збирання, записування й публікація зразків усної народної творчості — пісень, легенд, приказок та ін. Відомий історик та етнограф М. Костомаров захистив 1843 року в Харківському університеті дисертацію про історичне значення української народної пісні, акцентувавши увагу на такому об'єкті, як давня символіка народнопоетичних текстів.

Наукове дослідження фольклорної практики слов'ян продовжив О. Потебня: спочатку в магістерській дисертації «О некоторых символах в славянской народной поэзии», а далі — у першій докторській дисертації «О мифическом значении некоторых обрядов и поверий» (1866). У своєму науково-аналітичному вивченні феномену фольклорного тексту як репрезентанта давньої слов'янської духовності О. Потебня, розвиваючи ідеї В. Гумбольдта про мову як діяльність духу народного, прагне віднайти глибинний зв'язок філософського, психологічного, етноментального й власне мовного рівнів у творенні колективного художнього досвіду нації. Найвищим завданням мовознавства, на думку вченого, є «вивчення напрямів народної думки, зумовлених мовою, власне, того, що тільки і мало б називатися народністю» [9: 48].

Учений виокремлює мову як домінантний чинник формування думки, свідомості, буттєвих орієнтирів і окремого індивіда, й етносу в цілому: мова є настільки

ж творенням людини, наскільки народу (праця «Мысль и язык» [9]). Мова, за О. Потебнею, виконує вагомую функцію у творенні духовного світу етносу на найдавніших етапах його становлення й розвитку, у вибудовуванні його світоглядних засад, сприяє інтеріоризації його життєво-буттєвих площин.

Ця думка Потебні знаходить розвиток у міркуваннях сучасних етнолінгвістів про те, що саме мова дає «чудовий ключ до розуміння тих обставин, у яких живе народ. Адже мова не просто опосередковує світосприймання, але й відповідним чином структурує й активно конструює специфічний етнокультурний, праксеологічний і психічний досвід своїх носіїв. Породжена мовою, через мову і з допомогою мови унікальна мовна картина етносу сама стає дієвим системоутворювальним і формотворчим чинником отих обставин, однією з інтегральних умов усієї життєдіяльності етносу. Вона ... також «єднає» ментальність і повсякденну практичну діяльність — трудову, побутову, комунікативну тощо» [8: 206]. Тож, для осмислення своїх душевних порухів, зовнішніх сприйнять «людина мусить об'єктивізувати їх у слові, і слово це узгодити з іншими словами» [9: 156].

Мова як система знаків, зв'язок мови з мисленням; природа словесного образу й загалом словесної творчості; національний характер мови — це ті ключові позиції, на яких трималися наукові дослідження в царині східнослов'янського мовознавства II половини XIX ст. Окрім цього формувалися основи методичних аспектів навчання рідної (національної) мови. Так, власні напрацювання з вивчення слов'янської міфології та символіки були використані Ф. Буслаєвим у рекомендаціях з вивчення російської мови в шкільній освіті, де значна увага приділялася ознайомленню учнів із закладеною в усній народній творчості інформацією про звичаї й традиції народу.

Праці Потебні, а також Буслаєва, Введенського, Веселовського щодо народної міфології й символіки стали плідним орієнтиром у теорії й практиці українського й російського символізму як художньо-естетичного напрямку в поезії (кінець XIX — початок XX ст.), що сприяло оновленню й збагаченню східнослов'янського художнього мовомислення. Загалом формування теорії словесності в ті часи відбувалося завдяки спільним шуканням у царині мови й літератури й перебувало під знаком національно-культурних домінант.

Спираючись на праці Гердера й Гумбольдта, на початку XX ст. активізували вивчення специфіки різних мов крізь призму характеру народу — носія мови та його звичаїв і традицій, й американські мовознавці, зокрема Ф. Боас та його учні. Беручи за основний дослідницький матеріал мову різних індіанських племен, які не мали писемності, відшуковуючи в ній елементи їхньої культури, учені намагалися зрозуміти її специфіку саме через мову, більше того, їх цікавило, як утілюється в цих мовах уявлення індіанців про світ і своє місце в ньому. Тобто пошуки знань про плем'я відбувалися шляхом вивчення його мови. Це була реалізація важливого суспільного завдання — віднайти інформацію про тих, хто був автохтонним населенням обох Америк, у кому втілено генетичний дух цієї землі. Ідеї Боаса підхопили й розвинули у своїх студіях Е. Сепір та Б. Уорф, які постулювали, що пізнання світу визначено мовою, якою послуговуються люди (різні мови — різні картини світу). Так закладалися підвалини етнолінгвістики (антропологічна лінгвістика, когнітивна етнолінгвістика).

Здійснюючи шлях психологічного, формально-структуралістського, функційного, когнітивного, прагматичного аспектів вивчення мови, лінгвісти кінця XX століття знову повернулися до питання етноментальних особливостей зразків мовної й мовленнєвої діяльності людини.

Питання *чому?* відводить нас до основної методологічної стратегії в сучасній лінгвістиці — антропоцентризму, у форматі якого досліджують зараз мову. Людина як творець і споживач мови, її реципієнт та інтерпретатор виявилася не універсальним та безликим *Homo Sapiens* і *Homo loquens*, а насамперед *Homo Ethnikus* — чоловіком чи жінкою, людиною, зануреною в соціальний контекст чи позбавленою цього, активним чи пасивним комунікантом у контексті насамперед етнокультурної традиції.

Окрім суто методологічних мотивів зацікавлення етноментальними особливостями людини-мовця, маємо й вагомі суспільні причини збереження, і, відповідно, декодування інформації, пов'язаної з національно-культурними кодами. Свідомість сучасної людини перебуває в складних умовах соціальних і світоглядних протиріч: з одного боку, маємо тенденцію до формування спільного буттєвого універсуму (територіального (як, наприклад, Євросоюз), освітнього, культурного, інформаційного, вербального), де кожна людина може почуватися комфортно як носій спільної інформації й комунікант, що вільно володіє мовою міжнародного спілкування, скажімо, англійською), з другого — навіть у таких, певною мірою, комфортних умовах людина має набір тих ознак, які вирізняють її з-поміж інших: її реакції, смаки й уподобання, духовні й моральні пріоритети, етичні й поведінкові норми, навіть оцінні модуси — можуть бути різними залежно від *етноментальної* генетики. Розуміння цього здатне вплинути на багато речей: від порозуміння у приватній сфері до улагодження соціальних і політичних конфліктів.

І, як виявилось сьогодні, сучасній людині важливо знати свої корені для здійснення власної етнічної ідентифікації й збереження тих етнокодів, що вирізняють її з-поміж інших. Таке усвідомлення й такі наміри продукували наприкінці XX століття ряд гуманітарних сфер, предметом вивчення яких став етнокомпонент людської свідомості й культури: етнологія, етнолінгвістика й лінгвокультурологія, етнопсихолінгвістика, етнолінгвістична географія, етнопедагогіка, етнопсихологія та інші. У складі цих термінологічних назв, зазначає С. Я. Єрмоленко, «компонент *етно-* містить у своєму змісті інформацію про зазначену спільноту незалежно від соціального та культурного статусу її представників, тобто виокремлює їх за притаманними типовими ознаками зовнішності (антропологічні типи), психічного складу, мови, матеріальної та духовної культури» [5: 52].

Активізація етнолінгвістичних студій в останнє десятиліття XX століття відбулася майже синхронно на теренах слов'янського мовознавства — праці таких учених, як Анна Вежбицька, Єжі Бартмінський, Нікіта та Світлана Толстие, Віктор Топоров, Лідія Лисиченко, Віталій Русанівський, Світлана Єрмоленко, Любов Мацько, Віталій Жайворонок, Олег Тищенко, Олександр Тараненко, Віталій Кононенко, Роман Кісь та інші склали в нашому науковому контексті теоретико-практичну основу для вивчення сфер, у яких виявляє себе колективна свідомість — *вербальних* (лексика, фразеологія, пареміологія, фольклор), *акціональних* (обряди), *ментальних* (уявлення, звичаї, традиції) форм народної культури.

Саме цими рівнями окреслюється кожна конкретна етнічна картина світу, яка есплікується насамперед у мові й мовою. Особливої значущості сучасні науковці, слід за своїми слов'янськими та американськими попередниками, надають вербальним засобам об'єктивації етноментального зрізу буття людини.

«Мова національно специфічна, і на її підґрунті можна реконструювати особливості національної ментальності; засобом її опису слугує універсальний субкод

lingva mentalis... елементарні, далі не членовані смисли, універсуми людської свідомості», — так прокоментувала Анна Вежбицька статус мови в репрезентації етносвідомості [3: 115].

Цей універсальний субкод, або «мовні звичаї», прийняті й усвідомлені кожною окремою спільнотою у власний спосіб, а тому зрозумілі лише їй, конструюють світ — різний для кожної групи, тобто різні мови «по-різному категоризують світ, по-різному виділяють окремі його аспекти та надають одним і тим самим денотатам різного сенсу» [8: 104]. Цим, можливо, пояснюються й розбіжності в тлумаченнях кожним народом одного й того ж образу-символу, наповнення цієї оболонки різним змістом, із різним виявом аксіологічної оцінки, емотивно-експресивної характеристики.

Упровадження теоретичних положень у практику, тобто здійснення суспільно корисних проектів, відбувається в етнолінгвістиці здебільшого на рівні створення відповідних словників та енциклопедій (ця практика дуже поширена в європейській та американській освітніх площинах). Подекуди для цього потрібна концепція, що допоможе типологізувати матеріал за тими параметрами, що є ключовими. Польський етнолінгвіст Єжі Бартмінський застосував у створенні «Словника стереотипів та символів народної культури» (1996—1999 рр.) розроблену ним теорію вербальних стереотипів, згідно з якою *вербальним стереотипом* є «уявлення про предмет, сформоване в межах певного колективного досвіду, яке визначає те, що являє собою цей предмет, який має вигляд, як діє, як сприймається людиною. Разом із тим це уявлення втілене в мові, доступне нам через мову й належить колективному знанню про світ» [1: 68].

Вербальні стереотипи, за концепцією науковця, є категорією пізнання, адже в тому, як типовий представник певної культури бачить і вербально кодує той чи інший об'єкт, криється цікава інформація про колектив (етнос), його прагматичні, естетичні вподобання, особливості осмислення та відображення дійсності. Серед джерел формування вербальних стереотипів — різножанрові фольклорні й паремійні зразки, у яких закладене й відображене різнорівневе сприймання етносом того чи іншого об'єкта. Тобто йдеться про *етновербальні* стереотипи. Межа між мовою та культурою в цьому разі стає гнучкішою, не такою чіткою.

І хоча Бартмінський не уникнув критики щодо залучення фольклору насамперед до мовної, а не духовно-художньої практики, а також певного змішування діалектів та літературної мови як об'єктів дослідження в етнолінгвістиці (Ю. Дядищева-Росовецька «Етнолінгвістика в інтерпретації Є. Бартмінського»), не можемо не погодитися з тим, що створення етнолінгвістичних словників у межах кожної з лінгвокультур має суто практичне значення, адже насамперед це словники стереотипів, тобто закріплених у мові та культурі характеристик, співвідносних з назвою предмета або його образної версії. Через ці стереотипи може зчитуватися різнорівнева інформація — побутова, ментальна, духовна, культурна, акціональна. Тобто словник стає джерелом тих знань про етнос, які не може дати ні археологія, ні етнографія.

І лише врахування культурного тла, на думку Бартмінського, дозволяє правильно розуміти мовні моделі або тексти загалом. Наприклад, вербальні стереотипи *сонце радіє, вітер виє, хмара суне* в межах слов'янської свідомості, у своєму корінні язичницької, що передбачає персоніфікацію природних реалій, будуть potraktovanі як *міфологічна* інтерпретація об'єкта, а не *метафорична* (хоча в основі її — механізми метафоризації, тобто перенесення ознак). Отже, йдеться про давню природу цих метафор як зразків колективного міфопоетичного світогляду.

У сучасному художньо-образному контенті аналогічні моделі індивідуально-авторської природи спираються на давню матрицю міфопоетичного механізму образотворення, наповнену новим вербальним матеріалом: *небо ридало ридма; зорі пліткували, перешіптувалися; дерева скидали одяг і грілися на останньому осінньому сонці* (з текстів сучасних українських поетів).

Попри значну кількість праць з етнолінгвістики, яку вважають не міждисциплінарною, а самостійною мовознавчою галуззю, а також поліаспектність здійснюваних досліджень у європейсько-американському світі, залишається багато проблемних питань і щодо вибору об'єкта вивчення, і матеріалу, і джерельної бази, і завдань та перспектив. Постає й прагматичне запитання: чи не стануть здобуті науковцями знання в царині етнолінгвістики лише закритою галузевую інформацію для ініційованих, тобто самих же науковців? На жаль, ті цікаві й корисні для людини етнічної відомості про неї ж, не завжди спрацьовують як набутий досвід осмислення свого історичного буття.

Активно вивчаючи фразеологізми й паремії, у яких закодовані елементи етнотентального й культурного аспектів, ми дізнаємося, що саме характерно для натури українців, росіян, білорусів, поляків, інших слов'янських та неслов'янських народів у їхньому ставленні одне до одного й світу. Індивідуалізм, скритість, миролюбність, хвалькуватість, безшабашність, щедрість або економність, раціоналізм — так само стабільні в етнохарактері, як і тисячу років тому, адже етноментальність, за визнанням психологів, категорія статична. Та чи знають носії цих характеристик усе про себе? Аби жити в злагоді із собою та сусідами? Можливо, сьогодні місія гуманітарної науки полягає в тому, щоб стати корисною у вирішенні серйозних суспільних проблем? Цьому посприяє популяризація наукових знань у різних освітніх і видавничих проєктах — уведення здобутої етнолінгвістичної інформації до навчальних програм середньої та вищої освіти, реалізація проєктів «Культура добросусідства», видання підручників, посібників, словників, атласів, науково-популярних енциклопедій з української лінгвокультурології.

Тож, перспективи в цій галузі є, попереду багато цікавої й потрібної роботи. Особливо в україністиці, де студії з етнолінгвістики перебувають у стані формації національної школи антропологічно орієнтованого мовознавства. Створення такої школи передбачає не лише накопичення, систематизацію й узагальнення інформації про українську народну культуру, рівні якої відбиті в мовній практиці, а й вироблення відповідної методології дослідження цих етнолінгвальних явищ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бартминський Е. Языковой образ мира: очерки по этнолингвистике / Е. Бартминський. — М., 2005. — 486 с.
2. Вапіров С. Ю. Аспекти вивчення національної ментальності в мовній системі та художньому дискурсі // Нова філологія / С. Ю. Вапіров. — 2001. — № 2 (11). — Запоріжжя: ЗДУ, 2001. — 266 с.
3. Вежбицкая А. Язык, культура. Познание / А. Вежбицкая. — М.: Русские словари, 1996. — 411 с.
4. Гумбольдт В. фон. Язык и философия культуры / Вильгельм фон Гумбольдт. — М.: Прогресс, 1985. — 452 с.
5. Єрмоленко С. Я. Мова і українознавчий світогляд: Монографія / С. Я. Єрмоленко. — К.: НДІУ, 2007. — 444 с.

6. Жайворонок В. В. Етнолінгвістика в колі суміжних наук // Мовознавство / В. В. Жайворонок. — 2004. — № 5–6. — С. 23–35.
7. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: Нариси / Віталій Жайворонок. — К.: Довіра, 2007. — 262 с.
8. Кісь Р. Мова, думка і культурна реальність / Роман Кісь. — Львів: Літопис, 2002. — 304 с.
9. Потебня А. А. Мысль и язык / А. А. Потебня. — К.: СИНТО, 1993. — 191 с.
10. Потебня А. А. Собрание трудов: Символ и миф в народной культуре / А. А. Потебня. — М.: Лабиринт, 2000. — 479 с.

УДК 811.161.2'37.367,323

Любов Умрихіна,

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

УКРАЇНСЬКІ ОПТАТИВНІ ВИСЛОВЛЕННЯ: ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Статтю присвячено виявленню етноментальних рис українців у моделях українського пареміного фонду, зокрема серед паремій — оптативних висловлень.

Ключові слова: *оптатив, оптативні висловлення, модальність, модальне значення, ментальність.*

Статья посвящена выявлению этноментальных черт украинцев в моделях украинского паремийного фонда, в том числе среди паремий — оптативных высказываний.

Ключевые слова: *оптатив, оптативные высказывания, модальность, модальное значение, ментальность.*

The article is devoted to the identification of ethnic and cultural features of the Ukrainian people in Ukrainian Fund of the proverbs, including among — optative sentences.

Keywords: *optative, optative sentences, modality, modal value mentality.*

Сьогоденний стан суспільної свідомості характеризується помітним прагненням інтегруватися в контекст інтенсивної глобалізації, проте соціально-політичні події, які сколихнули світ на початку ХХІ століття, засвідчили потребу збереження етнокультурного коду кожної з націй, аби не припустити етнічного розчинення в умовах імперської експансії. Кожна культура, будучи унікальною й неповторною, характеризується специфічним світосприйнянням і світовідтворенням,